

“Goudse pijpen halen”

Piet Smiesing (pk.smiesing@tiscali.nl)

Inleiding

Vorig jaar vond ik op een kraam vier krulpijpen, die kennelijk bij elkaar hoorden. Over de prijs werden we het gauw eens. Bij verder onderzoek, thuis, bleek dat op drie van de koppen met inkt inscripties waren aangebracht. Naast namen zijn ook verschillende datums te lezen. Hierdoor zijn niet alleen de pijpen te dateren, maar geven ook een verrassende kijk op de traditie om in Gouda over het ijs (krul)pijpen te halen.

De pijpen

De grootste van de vier is een dubbele krul. De kop is slordig beschilderd met een brede rode band om de rand en rond de bodem. De hiel is met goudkleurige verf aangetipt en de geknoopte steel vertoont blauwe en goudkleurige vlekken. Het mondstuk is weer rood getipt. Op het onbeschilderde middenstuk van de kop lezen we: “BOBBIJ 7 jaar 19'1'1942”. *(zie ook kaff)*

De volgende pijp heeft een enkele krul en rood en blauwe beschildering op de kop zodat een rood/wit/blauw motief ontstaat. Het mondstuk en de krul zijn goudkleurig getipt. De inktinscriptie luidt: “Bob 22 Dec1946 / Gouda”.

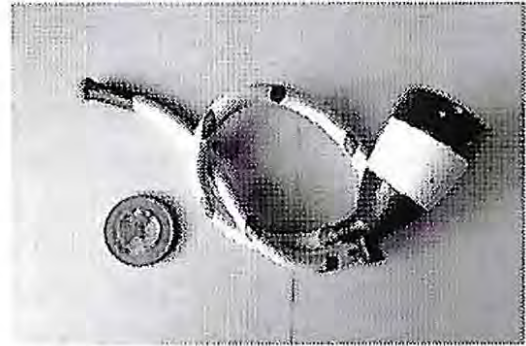
Dan volgt een geheel roodgelakte, kleine dubbele krul. Op de knoopzijde is kop en steel met gouden stippen versierd. Met een penseel is met donkere verf de plaats van herkomst, “Gouda”, aangebracht.

Het laatste pijpje is een miniatuurkrul en is geheel groen geverfd. De steel is afgewerkt met rode stippen en een rood mondstuk. Op de kop is met de hand het Goudse stadhuis geschilderd en op de steel “Gouda”. Ook deze pijp is met inkt gedateerd en wel “31'2'54”! Aan de achterzijde van de knoop vinden we op de steel de naam van de fabrikant: Goedewaagen.

Productie en afname van krullen

De krulpijpen worden eerst gekast en daarna gekruld. Het krullen van de, nog leerdroge, ongebakken pijpen deed men rond een fles. De grote kunst is, om de steel bij deze handeling en het leggen van de ‘knoop’, niet te scheuren en het rookkanaal in takt te laten. Aangezien drie pijpen niet gemerkt zijn is het slechts gissen welke fabrikant deze krullen heeft vervaardigd.

Op 1 mei 1934 werd de "De Jong's Pijpen- en Aardewerkfabriek" opgericht. Toen waren in Gouda naast de grote fabrieken Goedewaagen en van der Want, nog twee kleinere fabriekjes actief. Dit waren de firma's P. B. van der Broek op de Raam 35 en de firma Nico van Duijn van Velzen op de Nieuwe Haven 96. De firma P. B. van der Broek werkte tot ongeveer 1938. De fabriek van Nico van Duijn van Velzen sloot enige jaren later de poorten. Uit een oude rekening van 9 januari 1941 van deze laatste firma blijkt, dat voor de levering van een gros dubbele krullen fl. 8,64 werd gevraagd. Dat was voor de handel slechts 6 cent per stuk inkoop. In 1981 werd er nog een enkele krul aangeboden met een merksticker "Zenith" voor maar liefst 16 gulden. De firma de Jong maakte op kleine schaal tot 1977 nog souvenirpijpen. Krulpijpen werden als souvenir verkocht en werden vooral in de winter bij schaatstochten in Gouda gehaald.

In december 1989 werd in Gouda een tentoonstelling gehouden getiteld "Gouda in de winter". Hierin werden naast een grote schaatsencollectie, pijpen uit de collectie van A. C. de Jong geëxposeerd. In een begeleidend boekje bij de tentoonstelling lezen we hoe dit "pijpen halen" in zijn werk ging: "Goudsche Pijpen Halen" was al rond de eeuwwisseling (1900) een traditie. Een traditie die spontaan is ontstaan. Een tocht, die nooit werd georganiseerd....."

En verder: "Het begrip 'Goudsche Pijpen Halen' was overbekend in Zuid-Holland. Er moest minstens vijf dagenlang 7 graden vorst zijn geweest alvorens de tocht 'Goudsche Pijpen Halen' kon worden gereden. Meestal vanuit Rotterdam, maar ook uit Den Haag, het Westland en uit de richting Bodegraven."

Wat de inscripties vertellen

Aangezien de data op de koppen verschillen, mogen we aannemen dat Bobby niet op 19 januari 1942 zeven jaar werd. Zeer waarschijnlijk schaatste hij als zevenjarige met de groten mee naar Gouda, waar hij de krul kreeg opgenaaid en op die dag deze heel over het ijs wist thuis te brengen.

Hoe was het weer in januari 1942? In de winter van 1942 werd de laagste temperatuur (- 27,4 Celsius) ooit in Nederland gemeten. Januari 1942 werd met een gemiddelde van - 5,1 graden één van de koudste januarimaanden in ons land. In 1942 werd zelfs een elfstedentocht gereden.

Het opschrift "Bob 22 Dec.1946 Gouda" op de volgende krul geeft aan dat hij vier jaar later opnieuw over het gladde ijs naar de pijpenstad ging. Het

was weer een beste winter. Op 12 december 1946 begon het te vriezen; vóór de kerst trad de dooi in.

Op de kleine, rood gelakte, dubbele krul lezen we alleen de plaats van herkomst Gouda.

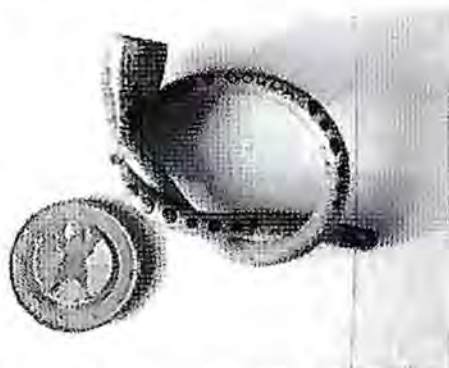
Op de kleine groene krul van de firma Goedewaagen is op de kop de datum 31/2/54 aangebracht (*zie ook binnenzijde kaff*). Hier wordt duidelijk dat Bob zich heeft vergist. Mogelijk bedoelde hij de

maand januari. In de maanden januari en februari van het jaar 1954 kregen we een lange vorstperiode. Op 3 februari van dat jaar werd de tiende elfstedentocht verreden, die door Jeen van den Berg werd gewonnen.

Het tentoonstellingboekje geeft een aardig beeld hoe dat er toen toeging: "Generaties lang toog men zo in familieband naar Gouda.

In de winkel stond een klos garen met naalden klaar. De mensen stonden buiten in de rij om krulletjes, lange sigarenpijpen en de lange kantoorpijp opgenaaid te krijgen op pet, revers en op de rug. Met Goudse pijpen op je pet, revers, op je rug of in de hand, doosjes siroopwafels en Goudse spritsjes, hangend aan linten om je nek, keerde je terug. De kunst was om met alle pijpen heel terug te keren. Bukkend onder lage bruggen door en niet vallen betekende al een grote vorm van behendigheid. Nog behendiger was je als je de stenen, die de lieve jeugd op je mikte om zo de pijpen te breken, kon ontwijken.

Daarnaast moest je ook nog de "overlopen" van oude traplopers en stro zien te overleven (klunen). Als je dan uiteindelijk terugkeerde en je het showrondje reed kwam de grootste vuurproef. Menigeen 'sneuvelde' door de enorme drukte.Het kon dan ook nog gebeuren dat bij het afbinden iemand je aanstootte waardoor je pet afviel en de pijpen alsnog in gruzelementen op het ijs lagen."

Bob bracht deze pijpen heel thuis. Nu bijna zestig jaar later is het nog een hele toer om de collectie krulpijpen, vanwege de spanning op de gebogen steel, heel te houden.

Literatuur: Tymstra, F., De Jong's pijpen. Monografieën over pijpen nr. 7, 1975
De Jong, A. C., De Jong's pijpen- en aardewerfabriek, PKN nr. 6, 1979, pag. 8 - 11
Van de redactie, PKN nr. 14, 1981, pag. 25,
Starreveld J., (et al), Gouda in de winter, december 1989

Nederlandse sigaren voor de Wehrmacht. Zie blz. 2333

Goudse pijpen halen op de schaats. Zie blz. 2349

Gelegenheidspijp (1743-1755) ter ere van Gouverneur-generaal Gustaaf Willem van Imhoff. Zie artikel op pagina 2342